

Asia: VN/16052/2021

Kulttuurin tulevaisuustyöryhmän raportti

Lausunnonantajan lausunto

Miten työryhmän raportti onnistuu sanoittamaan ja viestimään kulttuurialan tilannetta ja kehittämishaasteita alan jälleenrakennuksen ja vahvistamisen tarve huomioiden?

Raportti tunnistaa hyvin ongelmakohtia yleisellä tasolla, nimeää toimenpiteiden osalta konkreettiset vastuutahot sekä tekee käytännön ehdotukset tilanteen kehittämiseksi.

Raportti tunnistaa tarpeen kasvattaa kulttuuribudjetti 1 prosenttiin, ja nostaa samalla esiin tarpeen kehittää resursoinnin rinnalla osaamista, toimintatapoja sekä ohjausmekanismeja.

Raportista puuttuu asiantuntemusta vapaan kentän organisaatiorakenteista näyttämötaiteen alalta. Rakenteita on vuosi-uudistuksen yhteydessä arvioitu ja tuettu, mutta niiden kehittäminen pysähtyi koronapandemian vuoksi. Selvityksen asiantuntemus vapaan kentän toimijoista jää kapeaksi.

Raportti ei tunnista, että kentästä puuttuu tutkimukseen perustuva tieto sekä vaikuttavuustutkimukset alueellisesti ja valtakunnallisesti. Taiteen kentän rakenteet tulee analysoida ja päätöksenteko koskien toimintatapoja, ohjausmekanismeja ja avustusten jakoa tulee perustaa tietoon.

Kulttuurin toimintaympäristöt ovat muuttuneet. Kulttuuritoimijoiden osaamista täytyy kehittää vastaamaan olemassa olevaa toimintaympäristöä. Raportti ei tunnista yleisöjen, osallistujien tai kohderyhmien uudelleen löytämisen haasteita.

Nuorten kiinnittäminen uusiin toimintaympäristöihin jää vastavalmistuneiden taiteilijoiden itsensä sekä niiden työnantajien vastuulle, joiden toiminta on tunnistanut nykyajan moninaiset tarpeet

tuottaa taide- ja kulttuuripalveluita. Koulutuksen tulee reagoida nopeammin vastaamaan olemassa olevaa, pandemian johdosta muuttunutta työkenttää.

Raportti ei tunnista työmarkkinajärjestöjen roolia alan kehityksessä. Työehtosopimukset eivät ole reagoineet alan kehitykseen ja työnteon moninaistumiseen.

Raportin luvuissa tunnistetaan laajasti kentän haasteita ja ongelmakohtia, mutta toimenpiteet eivät konkretisoi ratkaisuja niihin kaikilta osin.

Mitkä raportin toimenpide-esityksistä ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa (max 5)?

Luvun 2 kaksi ensimmäistä toimenpide-ehdotusta (s 15): "Taiteen ja kulttuurin rahoitus nostetaan valtion talousarvion luvussa 29.80. yhteen prosenttiin kaikista talousarvion menoista vuoteen 2027 mennessä (taiteen perusopetusmenojen kanssa 1,15 prosenttiin). Kulttuurialan rahoituksesta päätettäessä kulttuuri nähdään investointina, joka kohentaa kansantaloutta ja hyvinvointia. Rahoituksen nostaminen auttaa pahoin kärsinyttä kulttuurialaa nousemaan koronapandemian aiheuttamista vaurioista ja vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin rakenteellisesti ja toiminnallisesti."

sekä

"Valtio ja kunnat lisäävät yhteistyötä ja monikanavaista rahoitusta kulttuuri- ja luovien alojen kehittämistoimissa. Yhteistyöhön sitoutetaan sopimuksilla muita toimijoita, kuten säätiöitä, maakuntia ja kehitysyhtiöitä."

Luvun 3 "Vahvistetaan kulttuurialan osaamispohjaa sekä kykyä vastata alan tulevaisuushaasteisiin kaikilla koulutuksen tasoilla" ensimmäinen toimenpide-ehdotus (s 19): "Lisätään yhteiskuntataitoihin, digitaaliseen osaamiseen, yritys- ja yhteisötalous- ja kansainväliseen osaamiseen liittyviä opintoja sekä opiskelijoiden ymmärrystä erilaisista ammatti- ja työllistymismahdollisuuksista."

Luvun 4 tekstissä (s 21) todetaan: "...kulttuurialan freelancereiden ongelmien ratkaisemisella on merkittävä laajempi yhteiskunnallinen hyötyvaikutus. Tarvitsemme rakenteellisen uudistuksen freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi."

Edelliseltä kohdalta puuttuu toimenpide-ehdotus, joten ehdotamme toimenpiteeksi: Selvitetään olemassa olevia freelancereiden työn rakenteiden tukimuotoja ja kerätään niistä olemassa oleva tieto. Esimerkkinä tanssin aluekeskukset ja tutkimustieto niiden toiminnasta ja vaikuttavuudesta. Hyödynnetään tätä tietoa freelancereiden työskentelyedellytysten kehittämiseksi.

Luvun 5 ”Toteutetaan valtakunnallista ja paikallista kulttuuripoliittikkaa tukevia muita toimia” jälkimmäinen toimenpide-ehdotus (s 26): ”Vahvistetaan kulttuurialan tilasto- ja tietoperustaa sekä alan vaikuttavuuteen liittyvää monialaista tutkimusta.”

Miten voidaan mielestänne vaikuttaa siihen, että työryhmän viestit tulevat huomioiduiksi ja esitykset toteutetuiksi mahdollisimman hyvin seuraavalla hallituskaudella?

Kulttuurialaa tulee kohdella ensisijaisesti elinkeinona, ja toimintaympäristön muutoksia tulee tarkastella työvoimapoliittisista näkökulmista. Keskeistä on yhteistyö Työ- ja elinkeinoministeriön kanssa. Vuonna 2023 alkavalla hallituskaudella eduskunnalle annettavan kulttuuripoliittisen selonteon laatimisen yhteydessä on varmistettava riittävä asiantuntemus freelance-kentän rakenteista. Selonteon tulee perustua tutkittuun tietoon ja tilastoihin olemassa olevista rakenteista, rahoitusmalleista sekä niiden suorista vaikutuksista ja kerrannaisvaikutuksista.

Koronapandemia on vaikuttanut kulttuuripalveluiden kulutuskäyttäytymiseen. Yleisöjen ja kokijakohderyhmien tavoittaminen on aloitettu osin uudelleen. Tämän tunnistaminen vaikuttaa merkittävästi alalla työllistymisen mahdollisuuksiin tulevaisuudessa.

Tanssin aluekeskuksilla on 20 vuoden ajalta osaamista ja tietoa freelancereiden työllisyyden ja tanssin saavutettavuuden kehittämisestä eri alueilla. Tätä kallisarvoista tietoa ei ole kuitenkaan hyödynnetty keskusteluissa freelancereiden työn organisoinnista ja kehittämisestä. Vastaavia rakenteita voi olla muitakin. Olemassa olevista hyvistä käytänteistä on tuotettava tutkimuksia, ja saatu tieto on hyödynnettävä kaikkien kulttuurialojen käyttöön.

Puolueiden tulee ottaa tämä asiakirja huomioon laatiessaan hallitusohjelmataavoitteitaan. Työ- ja elinkeinoministeriön on otettava kokonaisvastuu alan edistämiseksi työelämän kehittämisen osalta eduskunnalle annettavan kulttuuripoliittisen selonteon pohjalta. Alan haasteiden tulee näkyä riittävällä tavalla Työ- ja elinkeinoministeriön talousarviossa.

Lukukohtaiset kommentit

**Luku 1: Annamme kulttuurillemme sille kuuluvan arvostuksen.
Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.**

”Hallitus antaa vuonna 2023 alkavalla hallituskaudella eduskunnalle kulttuuripoliittisen selonteon.”

Kohdellaan kulttuurialaa ensisijaisesti elinkeinona ja tarkastellaan toimintaympäristön muutoksia työvoimapoliittisista näkökulmista. Keskeistä on yhteistyö Työ- ja elinkeinoministeriön kanssa työelämän kehittämisen osalta. Vuonna 2023 alkavalla hallituskaudella eduskunnalle annettavan

kulttuuripoliittisen selonteon laatimisen yhteydessä on varmistettava riittävä asiantuntemus freelance-kentän rakenteista. Selonteon tulee perustua tutkittuun tietoon ja tilastoihin olemassa olevista rakenteista, rahoitusmalleista sekä niiden suorista vaikutuksista ja kerrannaisvaikutuksista.

“Ratkaistaan kulttuurin ja luovien alojen edistämiseen liittyvät hallinnonalarajat ylittävät haasteet.”

Ministeriryhmän perustaminen on kannatettavaa. Vaikutusvaltaisen, neuvottelevan, aloitteita, linjauksia ja seurantaan tekevän elimen perustaminen ei kuitenkaan tuone ratkaisuja käytännön tasolle.

Kulttuuri yhtenä maakuvatyön keskeisenä välineenä on kannatettavaa. Temaattisen kulttuurin suurlähettilään nimittäminen jää irralliseksi ehdotukseksi, joka ei tue todettuja olosuhteita.

Luku 2: Kasvatamme hyvinvointiamme investoimalla kulttuuriin. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kannatetaan, että taiteen ja kulttuurin rahoitus nostetaan 1 prosenttiin valtion talousarvion menoista.

Kannatetaan yksityisiä henkilöitä koskevaa yksityisten lahjoitusten verovähennysoikeuden laajentamista tieteestä taiteeseen.

On huomioitava, että kuntien sitoutuminen taiteellisen työn toimintaedellytysten kehittämiseen ei nykyisellään vastaa alan tarpeita eikä alaan kohdistuvia odotuksia alueiden elinvoimaisuuden ja asukkaiden hyvinvoinnin edistäjänä.

Luku 3: Tuemme tekijöitä ja vahvistamme samalla talouttamme. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kunnilla on lain (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta) mukainen velvollisuus luoda edellytyksiä ammattimaiselle taiteelliselle työlle ja toiminnalle, tavoitteena luoda edellytyksiä paikallisen ja alueellisen elinvoiman kehittymiselle ja sitä tukevalle luovalle toiminnalle kulttuurin ja taiteen keinoin.

Vaikka kulttuuriorganisaatioiden merkitys kuntien palvelurakenteessa on suuri ja se useissa kunnissa tunnustetaan, ei kuntien sitoutuminen toimintaedellytysten kehittämiseen ole riittävää. Esimerkkinä kulttuuritoimijoiden kuntarahoituksen puutteellinen taso ja/tai epävakaus (mm. kuntien ja kulttuuritoimijoiden välisten monivuotisten kumppanuussopimusten puute) sekä kuntarahoituksen heikot kehitysnäkymät. Kuntien sitoutuminen taiteellisen työn toimintaedellytysten kehittämiseen ei

vastaa niitä odotuksia, joita taide- ja kulttuuritoimijoille kohdistetaan alueiden elinvoimaisuuden ja asukkaiden hyvinvoinnin edistäjänä. Kulttuuriorganisaatioiden puutteelliset henkilöstöresurssit vaikeuttavat merkittävästi toiminnan kehittämistä.

Raportista puuttuu toimenpide-ehdotus tähän liittyen.

Luku 4: Teemme tarvittavat rakenteelliset uudistukset freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Luvun toimenpide-ehdotukset ovat kannatettavia. On kuitenkin huomioitava luovien ja kulttuurialojen muusta yritystoiminnasta poikkeavat ansaintalogiikat sekä YEL-uudistuksen näille aiheuttamat ongelmat ja rajoitteet.

Luvun tekstissä (s 20) mainitaan: "Tarvitsemme rakenteellisen uudistuksen freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi."

Tanssin aluekeskuksilla on 20 vuoden kokemus freelancereiden epätyypillisistä työsuhteista ja työskentelyolosuhteiden kehittämisestä. Tämä tieto on hyödynnettävä kaikkien kulttuurialojen käyttöön. Tanssin aluekeskusverkosto on jo pitkään tarjoutunut alustaksi taiteilijapalkkakokeilulle.

Taiteilijoiden sosiaaliturvan uudistaminen on tärkeimpiä toimenpiteitä, kun halutaan vaikuttaa taiteilijoiden arkeen.

Luku 5: Tarjoamme kaikille suomalaisille tasavertaiset mahdollisuudet nauttia kulttuurista.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Luvun toimenpide-ehdotukset ovat kannatettavia.

On huomioitava, että kulttuuriorganisaatioiden resurssit eivät nykyisellään riitä vuorovaikuttamaan sekä kuntien että hyvinvointialueiden kanssa. On varmistettava riittävän yksinkertainen rakenne, jotta pienten kulttuurihyvinvointitoimintaa järjestävien organisaatioiden palvelut saatetaan niitä tarvitsevien luokse.

Harrastamisen Suomen malli ei mahdollista taiteen ammattilaisten työllistymistä. Palkkion pienuus sekä työn organisointi on mahdotonta, eikä vastaa alan työehtoja. Mallia täytyy uudistaa kulttuuritoimijoita kuunnellen.

Viimeinen toimenpide-ehdotus “vahvistetaan kulttuurialan tilasto- ja tietoperustaa sekä alan vaikuttavuuteen liittyvää monialaista tutkimusta” on sosiaaliturvan uudistamisen ohella olennaisin koko raportissa.

Meska Sanna
Tanssin aluekeskusverkosto